

УДК 349.2/.3:347.7:622.323

Гайдучок Олег Олександрович

адвокат, викладач

Коледж Вищого навчального закладу

«Київський університет ринкових відносин»

Haiduchok Oleh

Attorney at Law, Lecturer

College of the Higher Education Institution

“Kyiv University of Market Relations”

ORCID: 0009-0007-0226-6434

DOI: 10.25313/2520-2308-2025-5-11055

ОХОРОНА ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ НАФТОПРОДУКТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

OCCUPATIONAL SAFETY AND HEALTH AT OIL PRODUCT RETAIL ENTERPRISES UNDER MARTIAL LAW: LEGAL ASPECTS AND WAYS OF IMPROVEMENT

Анотація. Вступ. Актуальність дослідження зумовлена підвищеною небезпекою праці на підприємствах роздрібної торгівлі нафтопродуктами, зокрема на автозаправних станціях (АЗС), що багаторазово зростає в умовах воєнного стану в Україні. Ризики пожеж, вибухів та інших аварійних ситуацій становлять безпосередню загрозу життю та здоров'ю персоналу та функціонуванню критичної інфраструктури. Забезпечення належного рівня охорони праці та контролю за дотриманням законодавчих вимог на таких об'єктах стає першочерговим завданням держави та роботодавців.

Мета. Метою дослідження є здійснення всебічного аналізу нормативно-правового забезпечення охорони праці на підприємствах роздрібної торгівлі нафтопродуктами в умовах гії воєнного стану. В рамках дослідження передбачається ідентифікувати ключові проблемні аспекти існуючого правового регулювання та сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо його оптимізації. Особливий акцент зроблено на вивченні питань документального підтвердження відповідності систем охорони праці законодавчим вимогам, механізмів контролю за їхнім функціонуванням, імплементації ліцензійних умов у контексті безпеки праці під час війни, а також на аналізі правового статусу працівників, зайнятих у шкідливих та небезпечних виробничих умовах, та їхнього соціального захисту.

Методи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових та спеціальних юридичних методів. Серед них: аналіз та синтез нормативно-правових актів України у сфері охорони праці та регулювання обігу пального, включаючи Кодекс законів про працю України, Закон України «Про охорону праці», Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального», галузеві правила та норми; порівняльно-правовий метод для зіставлення національного законодавства з європейськими стандартами, зокрема положеннями Директиви Ради ЄС 89/391/ЄЕС; системно-структурний метод для дослідження взаємозв'язку елементів системи охорони праці на АЗС; доктринальний метод для узагальнення наукових поглядів на досліджувану проблематику.

Результати. У статті проаналізовано ключові правові аспекти охорони праці на підприємствах роздрібної торгівлі нафтопродуктами, включаючи ліцензування діяльності АЗС як інструмент забезпечення безпеки праці, вимоги до створення безпечних умов праці для отримання ліцензії, важливість навчання та інструктажів персоналу з питань пожежної безпеки та охорони праці. Розглянуто особливості забезпечення охорони праці в умовах воєнного стану, наголошено на актуальності питань дотримання ліцензійних умов в частині безпеки праці в цей період. Обґрунтовано необхідність подальшої гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, посилення державного контролю за станом охорони праці та підвищення відповідальності роботодавців. Запропоновано шляхи удосконалення правового регулювання, зокрема впровадження цифрових технологій для верифікації навчання персоналу, розробка та представлення власної моделі оцінки ризиків для АЗС у воєнний час, а також законодавче врегулювання питань соціального захисту працівників, зайнятих у шкідливих та небезпечних виробничих умовах, через встановлення чітких критеріїв і мінімальних розмірів компенсацій.

Перспективи. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення практичних аспектів застосування чинного законодавства про охорону праці на підприємствах торгівлі нафтопродуктами в умовах воєнного стану, аналіз ефективності діяльності контролюючих органів, розробку конкретних механізмів впровадження цифрових технологій у сфері охорони праці та дослідження можливостей адаптації європейського досвіду для підвищення рівня безпеки праці на АЗС в Україні.

Ключові слова: охорона праці, автозаправна станція (АЗС), торгівля нафтопродуктами, воєнний стан, ліцензування продажу пального, ліцензування, безпечні умови праці, соціальний захист.

Summary. Introduction. The urgency of this research is predicated on the heightened occupational hazards at oil product retail enterprises, particularly at gasoline filling stations (GFS), which are significantly amplified under the conditions of martial law in Ukraine. The risks of fires, explosions, and other emergency situations pose a direct threat to the life and health of personnel and the functionality of critical infrastructure. Ensuring an adequate level of occupational safety and health and the oversight of compliance with legislative requirements at such facilities becomes a paramount task for the state and employers.

Aim. The research aim is to conduct a comprehensive analysis of the regulatory framework governing occupational safety and health at oil product retail enterprises under martial law. This study intends to identify key problematic aspects of the existing legal regulation and formulate substantiated proposals for its optimization. Particular emphasis is placed on examining issues of documentary verification of the compliance of occupational safety and health systems with legislative requirements, mechanisms for monitoring their operation, the implementation of licensing conditions in the context of labor safety during wartime, as well as on the analysis of the legal status of employees engaged in hazardous and harmful working conditions, and their social protection.

Methods. The research employed a complex of general scientific and specialized legal methods. These include: analysis and synthesis of normative legal acts of Ukraine in the field of occupational safety and health and the regulation of fuel circulation, including the Labor Code of Ukraine, the Law of Ukraine «On Occupational Safety and Health,» the Law of Ukraine «On State Regulation of the Production and Circulation of Ethyl Alcohol, Alcoholic Distillates, Bioethanol, Alcoholic Beverages, Tobacco Products, Tobacco Raw Materials, Liquids Used in Electronic Cigarettes, and Fuel,» sectoral rules and norms; the comparative legal method for juxtaposing national legislation with European standards, particularly the provisions of Council Directive 89/391/EEC; the systemic structural method for examining the interrelation of elements within the occupational safety and health system at GFS; and the doctrinal method for synthesizing scholarly perspectives on the researched problem.

Results. The article analyzes the key legal aspects of occupational safety and health at oil product retail enterprises, including the licensing of GFS activities as an instrument for ensuring labor safety, the requirements for establishing safe working conditions for obtaining a license, and the importance of personnel training and instruction on fire safety and occupational safety and health. The peculiarities of ensuring occupational safety and health under martial law are considered, emphasizing the contemporary relevance of adhering to licensing terms regarding labor safety during this period. The necessity for further harmonization of national legislation with European standards, the strengthening of state control over the status of occupational safety and health, and the enhancement of employer accountability are substantiated. Avenues for improving legal regulation are proposed, including the implementation of digital technologies for verifying personnel training, development and presentation of the author's own risk assessment model for GFS in wartime, and the legislative regulation of issues concerning the social protection of employees engaged in hazardous and harmful working conditions through the establishment of clear criteria and minimum compensation amounts.

Prospects. Further scientific research should be directed towards examining the practical aspects of applying current occupational safety and health legislation at oil product retail enterprises under martial law, analyzing the effectiveness of regulatory authorities' activities, developing specific mechanisms for the implementation of digital technologies in the field of occupational safety and health, and exploring the possibilities of adapting European experience to enhance the level of labor safety at GFS in Ukraine.

Key words: occupational safety and health, gasoline filling station (GFS), oil product retail, martial law, licensing of fuel sale, licensing, safe working conditions, social protection.

Постановка проблеми. Охорона праці — це багатогранне поняття, під яким слід розуміти не тільки фактичне забезпечення безпеки працівників під час виконання ними службових обов'язків, а цілий комплекс мір, покликаний убезпечити працівника як від фактичних ризиків на роботі, так і забезпечити його необхідними матеріальними і нематеріальними ресурсами для охорони його життя та здоров'я в процесі роботи та результатів впливу шкідливих чинників робочого процесу [1]. Діяльність автозаправних станцій (АЗС) безсумнівно становить загрозу для життя та здоров'я працівників через специфіку товару та, як наслідок, значну ймовірність

пожеж, вибухів та інших надзвичайних і небезпечних подій. Крім того, праця на таких об'єктах потребує дотримання роботодавцем гарантій та пільг працівників. Компанії, що займаються реалізацією нафтопродуктів, включаючи АЗС, класифікуються як об'єкти підвищеної небезпеки, що обумовлює необхідність особливої уваги до питань безпеки праці на цих об'єктах. Дієве законодавче врегулювання в цій галузі є надзвичайно важливим для забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання травматизму, професійним захворюванням та зменшення техногенних ризиків, що узгоджується з державною політикою в даній сфері [2].

Особливо актуальним питання дотримання умов охорони праці підприємствами реалізації нафтопродуктів стало в умовах воєнного стану, коли ризики пошкоджень об'єктів критичної інфраструктури, до яких можуть належати і підприємства торгівлі нафтопродуктами, є особливо нагальними. Оцінка ризиків, розробка планів надзвичайних ситуацій, навчання та підготовка працівників, фізична безпека та психологічна підтримка, а також ефективна комунікація є ключовими елементами в успішному забезпеченні безпеки на підприємстві під час воєнного стану [1]. Забезпечення належного рівня безпеки праці на АЗС в умовах підвищених ризиків, пов'язаних з воєнними діями є критично важливим не тільки для їх робітників, а й для населення, що може постраждати від спричинених порушень безпеки діяльності таких об'єктів в кризових умовах [3,4].

Мета дослідження. Метою дослідження є здійснення комплексного аналізу нормативно-правового забезпечення галузі охорони праці на підприємствах, що здійснюють роздрібну реалізацію нафтопродуктів, в умовах дії правового режиму воєнного стану. У рамках дослідження передбачається ідентифікувати проблемні колізії чинного правового регулювання та обґрунтувати науково-практичні рекомендації щодо його оптимізації з метою підвищення рівня безпеки праці та соціального захисту працівників означеної категорії в умовах підвищеної загрози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання охорони праці традиційно перебуває у фокусі уваги як законодавців та контролюючих органів, так і науковців, зокрема і охорона праці на підприємствах торгівлі нафтопродуктами, з огляду на підвищену небезпеку виробничих процесів та критичне значення для економіки України цього сектору ресурсабезпечення. В Україні існує значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють дане питання, включаючи Кодекс законів про працю України [5], Закон України «Про охорону праці» [2], галузеві правила та норми з пожежної безпеки [6], електробезпеки [7] та охорони праці на об'єктах підвищеної небезпеки. Процедура ліцензування торгівлі паливом на АЗС [8, п. 22 ч. 2 ст. 41] також передбачає обов'язкове підтвердження суб'єктами господарювання забезпечення безпечних умов праці [8, п. 6 ч. 5 ст. 43].

Однак, з початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року та введенням воєнного стану [4], питання дослідження охорони праці персоналу критичних об'єктів є безумовно ще більш актуальним. В умовах підвищених ризиків, пов'язаних з бойовими діями, загрозою обстрілів та руйнуванням інфраструктури, традиційні підходи до забезпечення безпеки праці потребують переосмислення та адаптації.

В науковому дискурсі України питання охорони праці, зокрема і в нафтогазовій галузі, досліджувалися й раніше. Так, Литвин А., Лаун С., Кролі-

вещ Н. [1] у своєму дослідженні 2023 року висвітлюють загальні виклики та проблеми охорони праці в умовах воєнного стану, що є цінною основою для розуміння загального контексту. Забеліна В.А. [9] розглядала питання контролю вмісту парів бензину в повітрі робочої зони об'єктів нафтопродуктозабезпечення, що є важливим технічним аспектом безпеки. Дослідження Мацука З.М., Бунько Т.В. та Сафонова В.В. [10] присвячені вдосконаленню нормативно-правових актів з охорони праці у нафтогазовій промисловості, проте вони не акцентуються на специфіці роздрібно торгівлі паливом, а також не враховують вплив воєнного стану.

Незважаючи на наявність окремих праць, які торкаються загальних питань охорони праці або окремих аспектів безпеки в нафтогазовій галузі, комплексне дослідження правових проблем охорони праці на автозаправних станціях, зокрема і в умовах воєнного стану, включаючи питання дотримання ліцензійних вимог, адаптації існуючих норм до нових реалій, аналізу ефективності контролюючих органів та розробки конкретних механізмів соціального захисту працівників, наразі відсутнє. Наявні наукові публікації стосуються загальних питань охорони праці або специфіки галузі в мирний час.

Таким чином, попри наявність значної нормативно-правової бази у сфері охорони праці та регулювання обігу пального, питання забезпечення безпеки праці на підприємствах торгівлі нафтопродуктами в умовах воєнного стану потребує додаткового наукового осмислення, виявлення проблемних аспектів та розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення правового регулювання в цій критично важливій сфері, що зумовлює невирішену раніше частину загальної проблеми, котрій присвячена ця стаття.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання охорони праці на підприємствах торгівлі нафтопродуктами в Україні є багаторівневим та включає загальні норми, закріплені в Кодексі законів про працю [5] та Законі України «Про охорону праці» [2], спеціальне законодавство, що визначає особливості обігу пального та вимоги безпеки на автозаправних станціях (АЗС), зокрема Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» [8], а також численні нормативно-правові акти, що регламентують питання пожежної [6] та електробезпеки [7] і охорону праці на об'єктах підвищеної небезпеки.

Важливим інструментом забезпечення безпечних умов праці на АЗС є процедура ліцензування їх діяльності, яка передбачає обов'язкове подання документів, що підтверджують відповідність матеріально-технічної бази та організації праці встановленим вимогам безпеки. Зокрема, норми профільного законодавства встановлюють вимогу

щодо наявності у суб'єкта господарювання для отримання ліцензії на роздрібну торгівлю паливними документами, які підтверджують забезпечення безпечних умов праці — дозволу на виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки або декларації відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань охорони праці [8, п. 6 ч. 5 ст. 43; 11]. Порядок видачі відповідного дозволу також регламентований Постановою КМУ [12], згідно пункту 9 якої для одержання відповідного дозволу роботодавець подає заяву затвердженої форми, до якої додається висновок відповідної експертизи щодо стану охорони праці під час виконання робіт чи стану охорони праці під час експлуатації машин, механізмів та устаткування підвищеної небезпеки, або щодо відповідності машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки вимогам законодавства з питань охорони праці та промислової безпеки, в залежності від сутності запитуваного дозволу. Висновок експертизи складається експертно-технічним центром, що належить до сфери управління Держпраці, або незалежною експертною організацією, які забезпечують науково-технічну підтримку державного нагляду у сфері промислової безпеки та охорони праці та мають підтверджену компетенцію для інспекційної діяльності у сфері охорони праці відповідно до законодавства [12]. Крім того, відповідна експертна організація, яка здійснюватиме дослідження об'єкту чи обладнання, має бути присутня у Реєстрі акредитованих органів з оцінки відповідності (ООВ), який доступний на веб-сайті Національного агентства з акредитації України в розділі «Органи з інспектування (ДСТУ EN ISO/IEC 17020)» [13].

Отже, базово, вже на рівні отримання дозвільних документів для початку господарської діяльності, об'єкт та обладнання на АЗС мають пройти дослідження на предмет безпечності їх використання персоналом, що має бути підтверджено відповідним дозволом, який є одним із базових документів, що подаються заявником для отримання ліцензії на торгівлю паливом.

Фундаментальним елементом системи управління охороною праці на підприємствах, що здійснюють роздрібну реалізацію нафтопродуктів, виступає фахова підготовка кадрового складу. Відповідно до чинних нормативно-правових імперативів, до виконання функціональних обов'язків на автозаправних станціях допускаються виключно особи, які верифікували необхідний рівень компетентності шляхом проходження навчання за програмою пожежно-технічного мінімуму, що підтверджується відповідним кваліфікаційним документом [6, п. 10.1]. Крім того, персонал АЗС підлягає обов'язковому систематичному інструктуванню та навчанню з питань безпеки праці й електробезпеки [7]. Пріоритетна увага акцентується на актуалізації знань, спрямова-

них на превенцію пожежних ситуацій, забезпечення особистої безпеки працівників та відвідувачів, мінімізацію потенційних майнових втрат і ліквідацію негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, а також на оптимізацію умов для ефективної локалізації та ліквідації пожеж [6]. Крім того, в умовах воєнного стану працівники повинні бути детально ознайомлені з планами надзвичайних ситуацій, процедурами евакуації, які включають процедури евакуації, розташування укриття, захист від хімічних та біологічних загроз, та правилами безпеки у випадку загроз, що можуть виникнути [1]. Одним з найбільш ефективних методів підтримання знань працівників є детальне опрацювання таких планів та їх відпрацювання на практиці, у формі тренінгів симуляційних вправ та навчальних курсів [1]. На сьогодні компанії, особливо ті, які займають лідируючі позиції на ринку нафтопродуктів, проявляють свідому відповідальність щодо охорони безпеки праці своїх працівників, розробляють та впроваджують механізми, критерії і методи забезпечення цих умов, базуючись в тому числі на світових стандартах [14; 15].

Аналіз аспектів соціального захисту працівників автозаправних станцій, зайнятих у шкідливих та небезпечних умовах праці, виявляє наявність законодавчо закріплених гарантій, включаючи право на додаткову щорічну відпустку, безоплатне забезпечення засобами індивідуального захисту та обов'язкові медичні огляди, що кореспондуються зі ст. 169 КЗпП України та ст. 7 Закону України «Про охорону праці» [2; 5; 17; 18; 19]. Проте, питання повноцінної реалізації цих прав, особливо в контексті відсутності чітко регламентованих розмірів доплат за роботу в несприятливих умовах праці на рівні окремого нормативного акта для даної галузі, залишається дискусійним. Існуюча практика залишення визначення розміру доплат на розсуд роботодавця може призводити до нівелювання соціальних гарантій та потребує законодавчого врегулювання шляхом встановлення чітких критеріїв та мінімальних розмірів компенсацій працівників сфери, що відповідало б європейським стандартам у сфері охорони праці.

Не менш важливими є також перевірки АЗС контролюючими органами, зокрема територіальними управліннями Держпраці, адже контрольні заходи служать як превентивною мірою задля систематичного дотримання підприємствами вимог чинного законодавства так і допомагають виявити порушення законодавства з питань охорони праці та усунути їх, або зупинити діяльність об'єктів, власники яких не дотримуються вимог безпеки праці [16]. Але, в умовах воєнного стану порядок державного нагляду контролюючим органом за безпекою праці також зазнав змін: планові та позапланові заходи контролю контролюючим органом не проводяться, крім випадків настання аварії або смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку чи професійного

захворювання, доручення Прем'єр-міністра України про перевірку суб'єктів, звернення органів місцевого самоврядування щодо порушення законодавства, звернення Київської міської або обласної військової адміністрації, невиконання припису Держпраці, виданого після 1 травня 2022 року та скарги звернення фізичної особи про порушення, яке завдало шкоди безпосередньо заявнику, навколишньому природному середовищу, безпеці держави [17].

Перспективи удосконалення правового регулювання охорони праці на підприємствах торгівлі нафтопродуктами в умовах сьогодення вбачаються у гармонізації національних нормативних актів із законодавством Європейського Союзу. Україна, на шляху євроінтеграції, здійснює адаптацію свого законодавства до європейських стандартів з метою забезпечення високого рівня захисту здоров'я та безпеки працівників, як це визначено в Директиві Ради ЄС 89/391/ЄЕС [20]. Ця рамкова Директива встановлює загальні принципи щодо запобігання професійним ризикам, захисту безпеки та здоров'я працівників, оцінки ризиків, усунення небезпечних факторів, інформування, консультації та навчання працівників. Її імплементація в національне законодавство сприятиме створенню більш безпечних та здорових умов праці на АЗС. Ключовими напрямками також є посилення державного контролю за дотриманням чинного законодавства, підвищення рівня відповідальності

роботодавців за забезпечення безпечних умов праці та належного соціального захисту персоналу.

З урахуванням наявної проблематики існує суттєва потреба у вдосконаленні правовідносин та правового регулювання у сфері охорони праці працівників АЗС, яку можна впровадити шляхом систематизації та оптимізації нормативних документів та передбачених процедур для забезпечення охорони праці працівників АЗС (Таблиця 1).

Впровадження цифрових технологій для відкритої та публічної верифікації процесу навчання та контролю знань працівників з питань охорони праці та пожежної безпеки може значно підвищити прозорість та ефективність цього процесу.

Висновки та подальший розвиток у даному напрямку. Проведений науковий аналіз засвідчив необхідність подальшої інтенсифікації досліджень правових засад забезпечення безпеки праці в секторі роздрібної реалізації нафтопродуктів, зокрема на автозаправних станціях, з огляду на ескалацію ризиків, детерміновану умовами воєнного стану в Україні. Підвищена вірогідність техногенних інцидентів та стратегічна значущість стабільного функціонування АЗС для національної економіки зумовлюють пріоритетність комплексного правового забезпечення безпечних умов праці.

Поставлена мета, що полягала в системній експлікації правових аспектів охорони праці та визна-

Таблиця 1

**Пропозиції щодо удосконалення правового регулювання охорони праці на АЗС
в умовах воєнного стану**

№	Проблемний аспект / Невирішена частина проблеми	Пропоноване рішення / Шлях удосконалення	Обґрунтування / Очікуваний результат
1	Відсутність чітких критеріїв та мінімальних розмірів доплат за роботу в несприятливих умовах праці для працівників АЗС.	Розробка та прийняття окремого нормативно-правового акта (наприклад, Постанови КМУ або змін до існуючих галузевих нормативів), що чітко регламентуватиме розміри доплат за роботу у шкідливих та небезпечних умовах праці для працівників АЗС.	Усунення дискреції роботодавців, забезпечення єдиних та справедливих соціальних гарантій, підвищення соціального захисту працівників АЗС, гармонізація з європейськими стандартами.
2	Недостатня прозорість та верифікація навчання та контролю знань персоналу з охорони праці та пожежної безпеки.	Впровадження цифрових технологій (електронних реєстрів, систем онлайн-тестування) для відкритої та публічної верифікації процесу навчання та контролю знань працівників з питань охорони праці та пожежної безпеки.	Підвищення прозорості та ефективності процесу навчання, зменшення корупційних ризиків, можливість оперативного контролю з боку державних органів.
3	Зниження ефективності державного нагляду та контролю в умовах воєнного стану.	Розробка та впровадження механізмів диференційованого державного нагляду (наприклад, дистанційні невізідні перевірки) з урахуванням безпекових обмежень воєнного стану, але без втрати ефективності.	Збереження контролю над дотриманням вимог охорони праці, запобігання зловживанням, адаптація до сучасних викликів.
4	Відсутність адаптованої моделі оцінки ризиків для АЗС в умовах воєнних дій.	Розробка та впровадження уніфікованої методики (моделі) оцінки ризиків на АЗС, яка враховуватиме специфічні загрози воєнного стану (обстріли, мінна небезпека, загроза диверсій, руйнування інфраструктури).	Чітке визначення та мінімізація ризиків, розробка адекватних заходів безпеки, підвищення рівня готовності персоналу та об'єкта до надзвичайних ситуацій воєнного часу.

чення векторів їх оптимізації, була досягнута шляхом інтегративного вивчення нормативно-правових актів, наукових досліджень та стану питання в даному секторі господарської діяльності загалом.

Ключовими результатами проведеного дослідження стали:

1. Ідентифікація багатокомпонентного складу регулювання безпеки праці в означеній галузі та акцентування на особливій значущості питань безпеки працівників АЗС в контексті активного військового конфлікту.

2. Детермінація ліцензування господарської діяльності та професійної підготовки персоналу як фундаментальних інструментів забезпечення безпеки праці, але з виявленням їхніх недоліків в умовах воєнного часу.

3. Констатація наявності законодавчо закріплених соціальних гарантій, що потребують удосконалення механізмів їхньої реалізації, зокрема шляхом розробки та прийняття окремого нормативно-правового акта, який би чітко регламентував розміри доплат за роботу в несприятливих умовах праці для працівників АЗС, усуваючи існуючу дискрецію роботодавців у цьому питанні.

4. Виявлення специфіки сфери державного нагляду за охороною праці в умовах воєнного стану та обґрунтування необхідності розробки гнучких, але ефективних механізмів контролю.

5. Обґрунтування гармонізації національної нормативної бази з правовими стандартами Європейського Союзу та імплементації інноваційних технологічних рішень. Зокрема, запропоновано власну наукову розробку щодо впровадження цифрових технологій для публічної верифікації навчання та контролю знань працівників з питань охорони праці та пожежної безпеки, що значно підвищить прозорість та ефективність процесу.

6. Представлення ілюстративної моделі оцінки проблемних аспектів охорони праці для АЗС, зокрема і в умовах воєнного стану (Таблиця 1), що є власною авторською розробкою, спрямованою на систематизацію та оптимізацію заходів безпеки з урахуванням специфічних загроз.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у поглибленому вивченні питання практичної імплементації нормативних приписів з охорони праці на АЗС в умовах дії воєнного стану, оцінці ефективності модифікованих процедур державного контролю, розробці конкретних методологічних засад застосування цифрових технологій для моніторингу процесу навчання з питань охорони праці та управління виробничими ризиками, а також в експлікації можливостей адаптації прогресивного європейського досвіду з метою підвищення рівня безпеки праці та соціального захисту працівників суб'єктів господарювання, що здійснюють роздрібну торгівлю нафтопродуктами в Україні.

Література

1. Литвин А., Лаун С., Кролівець Н. Охорона праці на підприємствах в умовах воєнного стану. *Виклики та проблеми сучасної науки*. 2023. Том 1. URL: <https://cims.fti.dp.ua/j/article/view/100/97> (дата звернення: 29.05.2025).
2. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
3. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
6. Правила пожежної безпеки в Україні : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
7. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) : Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці 26.01.2005 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
8. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилатів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18.06.2024 № 3817-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-20#Text> (дата звернення: 29.05.2025).
9. Забеліна В. А. Контроль вмісту парів бензину в повітрі робочої зони об'єктів нафтопродуктозабезпечення. *Наукова весна: матеріали XIV Міжнародної науково-технічної конференції аспірантів та молодих вчених*. 2024. URL: <https://ir.nmu.org.ua/server/api/core/bitstreams/73dbd999-0086-477b-b648-d32a86952687/content> (дата звернення: 29.05.2025).
10. Мацук З. М., Бунько Т. В., Сафонов В. В. Вдосконалення нормативно-правових актів з охорони праці у нафтогазовій промисловості. *Геотехнічна механіка*. 2016. Вип. 128. С. 205–214. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000850430> (дата звернення: 29.05.2025).
11. Як отримати дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та експлуатації обладнання підвищеної небезпеки? Як зареєструвати декларацію відповідності матеріально-технічної бази вимогам законодавства з питань

охорони праці та отримати інші послуги Держпраці?. URL: <https://dsp.gov.ua/faq/iak-otrymaty-dozvil-na-vykonannia-robit-pidvyshchenoi-nebezpeky-ta-eksploatatsii-obladnannia-pidvyshchenoi-nebezpeky-iak-zareiestruvaty-deklaratsiiu-vidpovidnosti-materialno-tekhnichnoi-bazy-vymoham-z/> (дата звернення: 29.05.2025).

12. Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 № 1107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.05.2025).

13. Реєстр акредитованих ООВ. Органи з інспектування (ДСТУ EN ISO/IEC 17020). URL: <https://naau.org.ua/3-reiestr-akreditovanih-oov> (дата звернення: 29.05.2025).

14. Охорона праці. *Нафтогаз група: вебсайт*. URL: <https://www.naftogaz.com/occupational-health-and-safety> (дата звернення: 29.05.2025).

15. Мережа ОККО і Державний центр зайнятості підписали меморандум про співпрацю. URL: <https://www.okko.ua/merezha-okko-i-derzhavnij-centr-zajnyatosti-pidpisali-memorandum-pro-spivpracyu> (дата звернення: 29.05.2025).

16. В ПАТ «УКРНАФТА» відсутні дозволи на виконання робіт підвищеної небезпеки. URL: <https://kyiv.dsp.gov.ua/novyny/v-pat-ukrnafta-vidсутni-dozvoly-na-vykonannia-robit-pidvyshchenoi-nebezpeky/> (дата звернення: 29.05.2025).

17. Списки виробництв, робіт, цехів, професій і посад, зайнятість працівників в яких дає право на щорічні додаткові відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та за особливий характер праці : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 № 1290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.05.2025).

18. Про затвердження Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці : Наказ Мінсоцполітики України від 29.11.2018 № 1804. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#Text> (дата звернення: 29.05.2025).

19. Про доплати за несприятливі умови праці робітникам, спеціалістам і службовцям закладів охорони здоров'я України : Наказ МОЗ України від 18.08.1994 № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-94#Text> (дата звернення: 29.05.2025).

20. Про впровадження заходів щодо заохочення поліпшення безпеки та гігієни праці працівників на роботі. Директива 89/391/ЄЕС Ради від 12 червня 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text (дата звернення: 29.05.2025).

21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації трудових відносин: Закон України від 01.07.2022 № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text> (дата звернення: 29.05.2025).

22. Інформація Держпраці щодо здійснення державного контролю в період воєнного стану. URL: <https://dsp.gov.ua/info-derzhpratsi-shchodo-zdiisnennia-derzhavnoho-kontroliu-v-period-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 29.05.2025).

23. Березуцький В. В. Практичний коментар щодо Закону України «Про охорону праці». Харків: Форт, 2009. 379 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/d21dce3d-ce7c-42c1-8ac4-a71800c9ffc3/content> (дата звернення: 29.05.2025).

References

1. Lytvyn A., Laun S., Krolivets N. Okhorona pratsi na pidpriumstvakh v umovakh voiennoho stanu. *Vyklyky ta problemy suchasnoi nauky*, 2023, Vol. 1. URL: <https://cims.fti.dp.ua/j/article/view/100/97> (accessed: 29.05.2025).

2. Pro okhoronu pratsi: Zakon Ukrainy [On Occupational Safety and Health: Law of Ukraine] from 14.10.1992 № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (accessed: 29.05.2025).

3. Pro krytychnu infrastrukturu: Zakon Ukrainy [On Critical Infrastructure: Law of Ukraine] from 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text> (accessed: 29.05.2025).

4. Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu: Zakon Ukrainy [On the Legal Regime of Martial Law: Law of Ukraine] from 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (accessed: 29.05.2025).

5. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy [Labor Code of Ukraine] from 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (accessed: 29.05.2025).

6. Pravyla pozhezhnoi bezpeky v Ukraini: Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy [Rules of Fire Safety in Ukraine: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine] from 30.12.2014 № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0252-15#Text> (accessed: 29.05.2025).

7. Typove polozhennia pro poriadok provedennia navchannia i perevirky znan z pytan okhorony pratsi (NPAOP 0.00-4.12-05): Nakaz Derzhavnoho komitetu Ukrainy z nahliadu za okhoronoiu pratsi [Standard Regulation on the Procedure for Training and Knowledge Verification on Occupational Safety and Health (NPAOP 0.00-4.12-05): Order of the State Committee of Ukraine for Supervision of Occupational Safety and Health] 26.01.2005 № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05#Text#Text> (accessed: 29.05.2025).

8. Pro derzhavne rehulivannia vyrobnytstva i obihu spyrtu etylovoho, spyrtovykh dystyliativ, bioetanolu, alkoholnykh napoiv, tiutiunovykh vyrobiv, tiutiunovoi syrovyny, ridyn, shcho vykorystovuiutsia v elektronnykh syharetakh, ta palnoho: Zakon Ukrainy [On State Regulation of the Production and Circulation of Ethyl Alcohol, Alcoholic Distillates, Bioethanol, Alcoholic Beverages, Tobacco Products, Tobacco Raw Materials, Liquids Used in Electronic Cigarettes, and Fuel: Law of Ukraine] from 18.06.2024 № 3817-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-20#Text> (accessed: 29.05.2025).

9. Zabelina V.A. Kontrol vmistu pariv benzynu v povitri robochoi zony ob'ektiv naftoproduktov zabezpechennia [Control of benzene vapors content in the air of the working zone of oil product supply facilities]. *Naukova vesna: materialy XIV Mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi konferentsii aspirantiv ta molodykh vchenykh*. 2024. URL: <https://ir.nmu.org.ua/server/api/core/bitstreams/73dbd999-0086-477b-b648-d32a86952687/content> (accessed: 29.05.2025).

10. Matsuk Z.M., Bunko T.V., Safonov V.V. Vdoskonalennia normatyvno-pravovykh aktiv z okhorony pratsi u naftohazovii promyslovosti [Improvement of normative and legal acts on labor protection in the oil and gas industry]. *Heotekhnichna mekhanika*. 2016. Vyp. 128. S. 205–214. URL: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000850430> (accessed: 29.05.2025).

11. Yak otrymaty dozvil na vykonannia robit pidvyshchenoi nebezpeky ta ekspluatatsii obladnannia pidvyshchenoi nebezpeky? Yak zareiestruvaty deklaratsiiu vidpovidnosti materialno-tekhnichnoi bazy vymoham zakonodavstva z pytan okhorony pratsi ta otrymaty inshi posluhy Derzhpratsi? [How to obtain a permit for high-hazard work and operation of high-hazard equipment? How to register a declaration of compliance of the material and technical base with occupational safety legislation requirements and receive other services from the State Labor Service?]. URL: <https://dsp.gov.ua/faq/iak-otrymaty-dozvil-na-vykonannia-robit-pidvyshchenoi-nebezpeky-ta-ekspluatatsii-obladnannia-pidvyshchenoi-nebezpeky-iak-zareiestruvaty-deklaratsiiu-vidpovidnosti-materialno-tekhnichnoi-bazy-vymoham-z/> (accessed: 29.05.2025).

12. Pro zatverdzhennia Poriadku vydachi dozvoliv na vykonannia robit pidvyshchenoi nebezpeky ta na ekspluatatsiiu (zastosuvannia) mashyn, mekhanizmiv, ustatkovannia pidvyshchenoi nebezpeky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On Approval of the Procedure for Issuing Permits for High-Hazard Work and for the Operation (Application) of High-Hazard Machinery, Mechanisms, Equipment: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] from 26.10.2011 № 1107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1107-2011-%D0%BF#Text> (accessed: 29.05.2025).

13. Reiestr akredytovanykh OOV. Orhany z inspektuvannia (DSTU EN ISO/IEC 17020) [Register of Accredited Conformity Assessment Bodies. Inspection Bodies (DSTU EN ISO/IEC 17020)]: veb-sait. URL: <https://naau.org.ua/3-reiestr-akreditovanikh-ooov> (accessed: 29.05.2025).

14. Okhorona pratsi. Naftohaz hrupa [Occupational Safety and Health. Naftogaz Group]. URL: <https://www.naftogaz.com/occupational-health-and-safety> (accessed: 29.05.2025).

15. Merezha OKKO i Derzhavnyi tsentr zainiatiosti pidpysaly memorandum pro spivpratsiu [OKKO network and the state employment center signed a memorandum of cooperation]: veb-sait. URL: <https://www.okko.ua/merezha-okko-i-derzhavnij-centr-zajnyatiosti-pidpisali-memorandum-pro-spivpracyu> (accessed: 29.05.2025).

16. V PAT “UKRNAFTA” vidsutni dozvoli na vykonannia robit pidvyshchenoi nebezpeky [PJSC “Ukrnafta” lacks permits for high-hazard work]. URL: <https://kyiv.dsp.gov.ua/novyny/v-pat-ukrnafta-vidsutni-dozvoli-na-vykonannia-robit-pidvyshchenoi-nebezpeky/> (accessed: 29.05.2025).

17. Spysky vyrobnytstv, robit, tsekhiv, profesii i posad, zainiatiist pratsivnykiv v yakykh daie pravo na shchorichni dodatkovy vidpustky za robotu iz shkidlyvymy i vazhkymy umovamy pratsi ta za osoblyvyi kharakter pratsi. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [Lists of Productions, Works, Workshops, Professions, and Positions, the Employment of Workers in Which Entitles to Annual Additional Leave for Work with Harmful and Difficult Working Conditions and for Special Nature of Work. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine] from 17.11.1997 № 1290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1290-97-%D0%BF#Text> (accessed: 29.05.2025).

18. Pro zatverdzhennia Minimalnykh vymoh bezpeky i okhorony zdorovia pry vykorystanni pratsivnykamy zasobiv individualnogo zakhystu na robochomu mistsi: Nakaz Minsotspolityky Ukrainy [On Approval of Minimum Safety and Health Requirements for the Use of Personal Protective Equipment by Employees at the Workplace: Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine] from 29.11.2018 № 1804. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1494-18#Text> (accessed: 29.05.2025).

19. Pro doplaty za nespryiatlyvi umovy pratsi robitnykam, spetsialistam i sluzhbovtsiam zakladiv okhorony zdorovia Ukrainy: Nakaz MOZ Ukrainy [On Surcharges for Unfavorable Working Conditions for Workers, Specialists, and Employees of Healthcare Institutions of Ukraine: Order of the Ministry of Health of Ukraine] from 18.08.1994 № 137. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0214-94#Text> (accessed: 29.05.2025).

20. Pro vprovadzhennia zakhodiv shchodo zaokhochennia polipshennia bezpeky ta hihiieny pratsi pratsivnykiv na roboti. Dyrektyva 89/391/IeES Rady [On the Introduction of Measures to Encourage Improvements in the Safety and Health at Work of Workers. Council Directive 89/391/EEC] from 12 June 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text (accessed: 29.05.2025).

21. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo optymizatsii trudovykh vidnosyn: Zakon Ukrainy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Optimization of Labor Relations: Law of Ukraine] from 01.07.2022 № 2352-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2352-20#Text> (accessed: 29.05.2025).

22. Informatsiia Derzhpratsi shchodo zdiisnennia derzhavnoho kontroliu v period voiennoho stanu [Information of the State Labor Service regarding the exercise of state control during martial law]. URL: <https://dsp.gov.ua/info-derzhpratsi-shchodo-zdiisnennia-derzhavnoho-kontroliu-v-period-voiennoho-stanu/> (accessed: 29.05.2025).

23. Berezytskyi, V. V. (2009). Praktychnyi komentar shchodo Zakonu Ukrainy “Pro okhoronu pratsi” [Practical commentary on the Law of Ukraine “On Labor Protection”]. Kharkiv: Fort. 379 p.]. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/d21dce3d-ce7c-42c1-8ac4-a71800c9ffc3/content> (Accessed: May 29, 2025).